

Η εξέταση στα Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού

Γιούλη Χρονοπούλου, Ιανουάριος 2019

«1. Δίνονται στους μαθητές και στις μαθήτριες αποσπάσματα διδαγμένου κειμένου 12 – 20 στίχων με νοηματική συνοχή και τους ζητείται να απαντήσουν σε:

i) Μία (1) ερώτηση κατανόησης με την οποία ζητείται να αποκωδικοποιήσουν σημεία του κειμένου και να αντλήσουν βασικές πληροφορίες που εντοπίζονται στο κείμενο. Η ερώτηση μπορεί να διαιρείται σε δύο υποερωτήματα με τη μορφή ερωτήσεων κλειστού τύπου (σωστού ή λάθους, πολλαπλών επιλογών, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών κ.λπ.) ή ανοικτού τύπου.»

Το Π.Δ.

Γίνεται λόγος για αποσπάσματα (μπορεί να μην είναι ένα κείμενο), παρότι απαιτείται νοηματική συνοχή

Παραμένει η έκταση (12-20 στίχοι)

Καταργείται η μετάφραση

Αντικαθίσταται από μία ερώτηση κατανόησης

Μπορεί να υποδιαιρείται σε 2 ερωτήματα

Κλειστού ή ανοιχτού τύπου (ή και τα δύο κλειστού ή και τα δύο ανοιχτού ή ένα κι ένα)

Επισημάνσεις

Επισήμανση

Καταργείται η εξέταση της μετάφρασης, όχι η διδασκαλία της

Καταργείται, κατά κάποιον τρόπο, η μία ορθή μετάφραση

Έτσι κι αλλιώς, για να ερμηνευτεί το κείμενο απαιτείται ακριβής γνώση του περιεχομένου του

Αλλά δεν απαιτείται απομνημόνευση

Στην τάξη δουλεύουμε μεταφραστικά με πολλές εναλλακτικές εκδοχές, με συζήτηση, μπαίνουμε στην ουσία της κατανόησης

Στην πραγματικότητα, η μετάφραση μεταφέρεται:

από τη γραπτή της διάσταση στην προφορική της διάσταση μέσα στην τάξη

από την αξιολόγηση στη διδασκαλία

από τη μία εκδοχή στη διαλογική, παραφραστική δυνατότητα, στις πολλαπλές – εναλλακτικές αποδόσεις

Κέντρο μελέτης το πρωτότυπο κείμενο, μετακίνηση από τη μετάφραση στο κείμενο

Πιο δημιουργική η διδασκαλία

Επισήμανση

Δυνατότητες

Η ερώτηση
κατανόησης μπορεί
να αναφέρεται σε:

στοιχεία
ακολουθίας
γεγονότων

περιγραφή /
αναφορά
δεδομένων

καταγραφή
απόψεων, ιδεών
του συγγραφέα

συσχετισμό τύπων/
μορφής και
νοημάτων

π.χ. 6^ο κριτήριο ΙΕΠ: πού αναφέρεται
το *εν αυτοίς*, πώς αντιλαμβάνεται
τον όρο *έξις*, σε ποιους τομείς της
ζωής αναφέρεται η ηθική
συμπεριφορά

Στην ερώτηση της κατανόησης δεν υπεισέρχεται ερμηνεία – προσοχή στη διατύπωση (πρώτο επίπεδο)

Χρειάζεται εξάσκηση και των παιδιών, που έχουν μάθει να απαντούν με ερμηνεία στις ερωτήσεις ανάπτυξης.

Από την άλλη, είναι αλήθεια ότι συχνά (κυρίως στα Ηθικά Νικομάχεια;) η διάκριση κατανόησης και ερμηνείας δεν είναι εύκολη.

Καλό είναι η ερώτηση κατανόησης που αντικαθιστά τη μετάφραση να είναι στοχευμένη και σχετικά σύντομη.

Επισημάνσεις

Παράδειγμα
(αστοχίας;)

Στο κριτήριο 4 του ΙΕΠ η ερώτηση:

«Για ποιον λόγο, κατά τον Αριστοτέλη, έχουν ιδιαίτερη σημασία οι φράσεις «μετέχουν κρίσεως και αρχῆς» και «κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς και κριτικῆς» για τον ορισμό του πολίτη;»

ίσως είναι περισσότερο ερμηνευτική παρά κατανόησης.

Στα υποδείγματα του ΙΕΠ η ερώτηση κατανόησης έχει πάντοτε δύο υποερωτήματα

Είτε δύο ανοιχτού τύπου είτε μία ανοιχτού και μία Σ- Λ (συνήθως)

Πρέπει, πάντως, να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος (καλύτερα μία ανοιχτού τύπου)

Επισήμανση

1. Το αυτου, ην δ' εγώ, καταμένειν; Ο Σωκράτης επικρίνει τη στάση των φιλοσόφων της εποχής του να ασχολούνται αποκλειστικά με τις φιλοσοφικές τους αναζητήσεις.

2. Νόμω ου τουτο μέλει... αλλά εν όλη τη πόλει τουτο μηχαναται εγγενέσθαι: Στην ιδεώδη πολιτεία του Πλάτωνα ο νόμος επιβάλλει τη συμμετοχή όλων των πολιτών στα κοινά.

Στο 2 πιθανόν σύγχυση από το γεγονός ότι δεν συμμετέχουν όλοι οι πολίτες σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων αλλά σε αποδοχή συγκεκριμένου ρόλου

Επίσης λάθος στην κατανομή των μονάδων (5): δεν υπάρχει 2,5 και 2,5

Παράδειγμα (αστοχίας;) σε ερώτηση κλειστού τύπου ($\Sigma - \Lambda$) στο κριτήριο 3 του ΙΕΠ

1. Η φράση «έν αὐτοῖς» αναφέρεται στην προηγούμενη «περὶ τὰς ὀργάς».

2. Ο ὅρος «ἔξεις» δηλώνει μια σταθερὴ συμπεριφορά και αναφέρεται τόσο στις ηθικές αρετές ὅσο και στις ηθικές κακίες.

3. Το «σημεῖον» εἶναι μια συμπτωματική και τυχαία ἔνδειξη για κάτι.

4. Ο χαρακτηρισμὸς «ἀκόλαστος» αναφέρεται σε εκείνον ο οποίος, ἐνῶ ἀπέχει ἀπὸ τις σωματικές ηδονές, λυπάται γι' αὐτό.

5. Το νόημα της πρότασης «διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα» εἶναι ὅτι ἀποφεύγουμε την ηθική πράξη, για να μη βιώσουμε κάποιο δυσάρεστο συναίσθημα.

Παράδειγμα (εὐστοχης;) ἐρώτησης κλειστοῦ
τύπου Σ – Λ στο κριτήριο 6 του ΙΕΠ

«ii) Δύο (2) ερωτήσεις ερμηνευτικές, που μπορεί να αναφέρονται σε ιδέες/αξίες/ προβλήματα, σε στάσεις/ήθος/χαρακτήρα των προσώπων, στο ιστορικό/κοινωνικό/πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής του έργου, στη δομή/σύνθεση του κειμένου, σε υφολογικά/αισθητικά θέματα, με βάση το απόσπασμα.»

Καλό είναι να μην υπάρχει επικάλυψη τόσο με την ερώτηση κατανόησης όσο και με την ερώτηση του παράλληλου, αλλά και μεταξύ τους, όπως συχνά έχει παρατηρηθεί.

Δεύτερο επίπεδο

Επισήμανση

Οι ερωτήσεις
ερμηνείας
παραμένουν ως
έχουν στον τύπο.

Αλλά, υπάρχει μια
τάση ελαφράς
απόκλισης στις
διατυπώσεις

Επισήμανση

«iii) Μία (1) ερώτηση κλειστού τύπου που αναφέρεται στο γραμματειακό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο, στον συγγραφέα ή στο έργο του.

Η ερώτηση εισαγωγής είναι υποχρεωτικά κλειστού τύπου

Η κλειστή ερώτηση, όμως, δεν πρέπει να είναι παγιδευτική ούτε να απευθύνεται σε ανούσιες λεπτομέρειες

Προσοχή στις διατυπώσεις στην ερώτηση εισαγωγής

Π.χ. στο κριτήριο 2 του ΙΕΠ η διατύπωση «Στην πλατωνική πολιτεία υπάρχει κοινωνική κινητικότητα» προκαλεί σύγχυση, αφού η κοινωνική κινητικότητα υπάρχει από γενιά σε γενιά και όχι στην ίδια γενιά (το βιβλίο μιλά για «πρόβλεψη»)

Επισημάνσεις

Ο Αριστοτέλης ονόμασε ἐπιθυμητικόν το μέρος μιας ψυχής που έχει σχέση:

1. με τη σοφία ή τη φρόνηση

2. με τις αρετές που περιγράφουν τον χαρακτήρα του ανθρώπου

3. με τις αρετές που αφορούν το λογικό μας.

Ο Αριστοτέλης όρισε την ευδαιμονία του ανθρώπου:

1. ως κατάσταση και ενέργεια της ψυχής που πλησιάζει την τελειότητα

2. όχι ως κατάσταση, αλλά ως ενέργεια της ψυχής, με τους κανόνες της τέλειας αρετής

3. ως κατάσταση και ενέργειά της

Παράδειγμα ερώτησης εισαγωγής με πολλαπλή επιλογή (απόσπασμα, κριτήριο 6 ΙΕΠ)

«iv) Μία (1) ερώτηση λεξιλογική-σημασιολογική (σύνδεση λέξεων αρχαίας και νέας, διατήρηση ή αλλαγή της σημασίας τους, οικογένειες ομόρριζων λέξεων, απλών ή σύνθετων, συνώνυμα, αντώνυμα).»

Το Π.Δ.

Και η λεξιλογική δεν πρέπει να είναι παγιδευτική ούτε να απευθύνεται σε ανούσιες λεπτομέρειες (π.χ. να είναι καθαρή η σημασιολογική διαφορά)

Τάση για ερωτήσεις σε ενότητα/ περίοδο, για περιορισμό της αναφοράς σε μεμονωμένες λέξεις

Γιατί όχι και συσχετισμός με τα φιλοσοφικά κείμενα/ το κειμενικό είδος

Σημαντική, πάντως, η σημασιολογική εξέλιξη του λεξιλογίου

Επισήμανση

«ν) Δίνεται παράλληλο κείμενο στη νέα ελληνική, διδαγμένο ή αδίδακτο, από την αρχαία ή νεότερη ελληνική γραμματεία, και καλούνται να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση ερμηνευτική, με την οποία ζητείται να συγκρίνουν το παράλληλο με το πρωτότυπο κείμενο.»

Το Π.Δ.

Στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται ακριβώς για προσθήκη, αλλά για διαφοροποίηση.

Υπήρχε η δυνατότητα για ερώτηση σε διδαγμένο μεταφρασμένο (συχνά παραλειπόταν - και οι δύο ερμηνευτικές έπιαναν από 15 μονάδες - ούτε χρησιμοποιείτο πάντα ως παράλληλο)

Επισημάνσεις

Παράδειγμα θεμάτων Πανελλαδικών με χρήση διδαγμένου μεταφρασμένου ως παράλληλου

- Ιούνιος 2017
- Διδαγμένο κείμενο: Πλάτωνος, Πρωταγόρας 322d-323c
- Μεταφρασμένο κείμενο: Πλάτωνος, Πρωταγόρας 319b–d:
- Αφού μελετήσετε το απόσπασμα «Οὔτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα...τούτου αἰτία» και το παρακάτω μεταφρασμένο κείμενο, να απαντήσετε στο ερώτημα : πώς συσχετίζει την πολιτική αρετή ο Πρωταγόρας και πώς ο Σωκράτης με τις αντιλήψεις και τη συμπεριφορά των Αθηναίων στον δημόσιο βίο τους;

Παράδειγμα θεμάτων Πανελλαδικών με χρήση διδαγμένου μεταφρασμένου χωρίς σύγκριση

- Σεπτέμβριος 2018
- Διδαγμένο κείμενο: Πλάτωνος Πρωταγόρας (320d-321b)
- Μεταφρασμένο κείμενο Πλάτωνος Πρωταγόρας 320c
- α. Για ποιους λόγους ο Πρωταγόρας επιλέγει τον μύθο προκειμένου να εκθέσει την άποψή του για την αρετή; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες αναφορές στο παραπάνω μεταφρασμένο κείμενο. (μονάδες 4) β. Κατά την αφήγηση του μύθου ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί ποικίλα εκφραστικά μέσα. Να εξηγήσετε πώς λειτουργούν στην αποτελεσματικότητα του μύθου ως μέσου διδασκαλίας, τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με μία μεταφορά και μία αντίθεση από το πρωτότυπο κείμενο. (μονάδες 6)

Παράδειγμα χρήσης παράλληλου στο σχολικό βιβλίο με τη νέα λογική

- Με αφορμή την πλατωνική αλληγορία για τη σπηλιά, σχολιάστε τα ακόλουθα δύο ποιήματα του Κ. Π. Καβάφη (Τα παράθυρα, Τείχη).

Τώρα η ερώτηση συγκριτική ερμηνευτική με δυνατότητα είτε για διδαγμένο είτε για αδίδακτο (αρχαίο ή νεότερο)

Απαιτείται πιο στοχαστική σύλληψη του συγγραφέα (ώστε να συγκριθεί)

Ενίσχυση διακειμενικότητας και διαχρονικότητας - Τα κείμενα διαλέγονται μεταξύ τους στον ιστορικό χρόνο

Επισημάνσεις

Επισημάνσεις
- Δυνατότητες

Ως προς το
διδαγμένο:

Αξιοποίηση των
κειμένων που
διδάσκουμε (Πλάτων,
Αριστοτέλης) -
συγκριτική λογική στη
διδασκαλία μας

Παλαιότερα
διδαγμένα
(Επιτάφιος,
Αντιγόνη), που
επίσης
προσφέρονται

Ως προς το
αδίδακτο:

Εκτός των
ελληνικών
(αρχαίων ή
νεότερων)

χρήση και μη
ελληνικών
μεταφρασμένων
κειμένων (π.χ.
ευρωπαϊκού
διαφωτισμού)

Προσοχή στην επιλογή του παράλληλου, ώστε να μην υπάρχει υπέρβαση της ιστορικότητας, ανάθεση αυθαίρετων προθέσεων, σύγκριση χωρίς επίγνωση των ιστορικών – πολιτιστικών συμφραζομένων.

Από την άλλη, το παράλληλο έχει καθιερωθεί και λειτουργεί με ενδιαφέρον.

Όμως, δεν χρειάζεται βομβαρδισμός με παράλληλα – το βασικό είναι η κατανόηση του κυρίως κειμένου

Σχόλιο για το παράλληλο

Σχόλιο για τις αλλαγές

Κατά κάποιο τρόπο καθίσταται ανοίκειο το οικείο (το γνωστό)

Δυνατότητα να διδαχθεί το γνωστό με δόσεις αγνώστου (τόσο με το παράλληλο όσο και με την παράφραση & την ερώτηση κατανόησης)

Κατανόηση, Ερμηνεία, Σύγκριση

Καλό είναι στο παράλληλο να μην χρησιμοποιείται μόνο λόγος συμφωνίας, αλλά και λόγος αντιρρητικός ή ρήξης (που δεν υπάρχει στις προτάσεις του ΙΕΠ)

«2. Δίνεται, επίσης, αδίδακτο πεζό κείμενο αττικής διαλέκτου 12–20 στίχων στερεότυπης έκδοσης με νοηματική συνοχή. Στο αδίδακτο κείμενο προτάσσεται σύντομο σχετικό εισαγωγικό σημείωμα, μέσω του οποίου δίνονται εξωκειμενικές πληροφορίες απαραίτητες για την κατανόηση του κειμένου. Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

i) Να μεταφράσουν στα νέα ελληνικά μέρος του κειμένου από τέσσερις έως έξι στίχους. ii) Να απαντήσουν σε μια ερώτηση κατανόησης που αναφέρεται στον νοηματικό άξονα του κειμένου.»

Το Π.Δ.

Επισήμανση

Προτάσσεται σημείωμα ουσιαστικό –
καθοδήγηση όχι ερμηνεία, αλλά υποστήριξη

τυπολογική ταυτότητα κειμένου και
βασικά γραμματολογικά στοιχεία,
δυνατότητα για ένταξη στα άμεσα
συμφραζόμενα

Η μετάφραση ολόκληρου του κειμένου αντικαθίσταται από δύο ισοδύναμες ερωτήσεις:

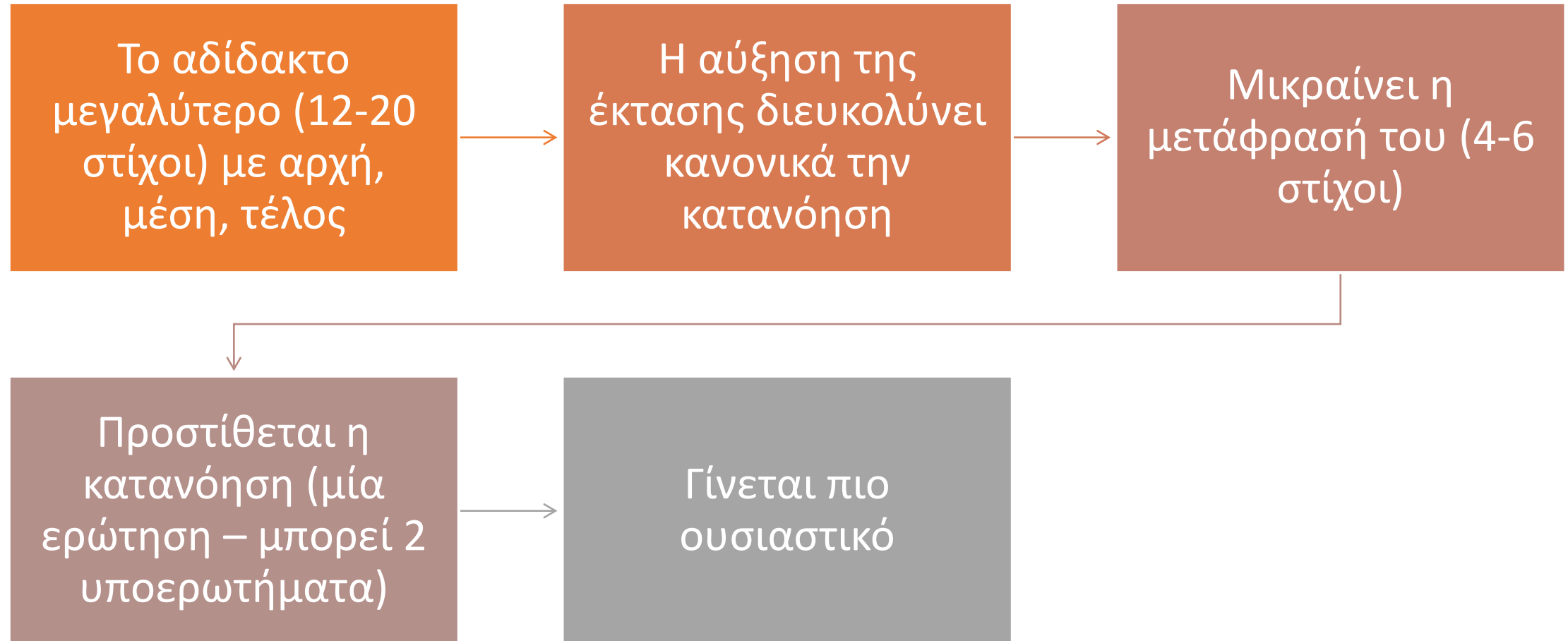
Μετάφραση ενός μικρότερου μέρους (4-6 στίχοι)

Ερώτηση κατανόησης (για το υπόλοιπο)

Κατά κάποιον τρόπο διδάσκεται και το άγνωστο με δόσεις γνωστού

Επισήμανση

Επισημάνσεις

Παραδείγματα ερώτησης κατανόησης στο αδίδακτο (κριτήρια 5 & 6 ΙΕΠ)

Να εξηγήσετε τη συμβολή της ἔριδος στην εκπαίδευση των Σπαρτιατών, καθώς επίσης την αρχή που θέσπισε ο Λυκούργος για όσους υπερέβαιναν την ἡβητικὴν ἡλικίαν.

Από ποιες άλλες αξίες θεωρεί ο Ισοκράτης την αρετή ανώτερη; Σε τι υπερτερεί η αρετή συγκριτικά με καθεμία από αυτές;

Καλό είναι να είναι στοχευμένη και σαφής

Σχόλιο για τη διδασκαλία του αγνώστου

Πρέπει να μας ενδιαφέρει το περιεχόμενο

Δεν διδάσκουμε στεγνά γλώσσα

Η προσθήκη της ερώτησης κατανόησης συμβάλλει σ' αυτό

Καλό είναι να μας αρέσει το κείμενο – το μεταδίδουμε διαφορετικά

Οι ερωτήσεις του αδίδακτου πρέπει να δικαιολογούν την αύξηση της έκτασης, δηλαδή να απευθύνονται σε διαφορετικά τμήματα του κειμένου.

Σε διαφορετικά σημεία η μετάφραση, σε διαφορετικά η κατανόηση και ίσως το συντακτικό (συμπληρώνουν η μία την άλλη).

Λογικό είναι η ερώτηση κατανόησης να μην επικαλύπτει την ερώτηση μετάφρασης. Προσπάθεια να εξετάζεται λίγο – πολύ όλο το κείμενο, να έχει νόημα η αύξηση της έκτασης.

Καλό είναι να συσχετίζεται με κάποιον τρόπο (π.χ. θεματικά, ειδολογικά) το γνωστό με το άγνωστο (βλ. κριτήρια 5 και 6 του ΙΕΠ, για την αρετή).

Επισήμανση

Σχόλιο

Δίνουμε και λεξιλόγιο – δεν φοβόμαστε να υποστηρίξουμε τον μαθητή

Μπορούμε να δώσουμε ενδεχόμενα λήμματα, δηλαδή όλες τις ερμηνείες μιας λέξης και ο μαθητής καλείται να διαλέξει την κατάλληλη

Βλ. κριτήριο 5 του ΙΕΠ (παράκλησις: το λεξικό Lidell-Scott-Kωνσταντινίδη δίνει τις ακόλουθες τρεις ερμηνείες: i. πρόσκληση για βοήθεια/δέηση, ii. προτροπή, iii. παραμυθία/παρηγοριά)

«iii) Να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση γραμματικής, η οποία μπορεί να αναλύεται σε δύο υποερωτήματα.

iv) Να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση συντακτικού (π.χ. αναγνώριση λέξεων/φράσεων/ προτάσεων/άλλων δομικών στοιχείων του κειμένου, μετασχηματισμός μέρους του κειμένου ως προς τη δομολειτουργική του διάσταση), η οποία μπορεί να επιμερίζεται σε δύο υποερωτήματα.»

Το Π.Δ.

Συντακτικό και Γραμματική σε όλη την έκταση του κειμένου ή σε ένα τμήμα πιο συγκεντρωμένο;

Τάση για το δεύτερο από τις ερωτήσεις του ΙΕΠ, όχι σκόρπιες λέξεις.

Π.χ. Γραμματική: Στην περίοδο εντοπίστε παραθετικά, συνηρημένα ρήματα, τριτόκλιτα ουσιαστικά, και κάνετε ανάλογε μετατροπές

Συντακτικό: Εντοπίστε εκφράσεις που δηλώνουν σύγκριση, ασκήσεις αναγνώρισης σε μια περίοδο

Δυνατότητα για δύο υποερωτήματα

Επισημάνσεις

Κι ένα διαφορετικό παράδειγμα γραμματικής ΙΕΠ

- Μάλλον ακατάλληλη και δύσκολη ερώτηση γραμματικής στο κριτήριο 6
- β. «ἔρις», «ἄ», «ἕνα», «σθένει», «ἰσχύος», «τηλικούτοις»: Κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές (στην πτώση, τον αριθμό ή και το γένος) στους προηγούμενους γραμματικούς τύπους, να τους τοποθετήσετε στα κενά των επόμενων προτάσεων και περιόδων, ώστε να παράγεται το σωστό νόημα.
- 1. οὐκοῦν εἴ τι _____ πράττεται, ἰσχυρῶς πράττεται, καὶ εἴ τι ἀσθενεία, ἀσθενῶς; (Πλάτων, Πρωταγόρας 332b).
- 2. τὴν μὲν ἀσέλγειαν, ᾧ ἄνδρες δικασταί, καὶ τὴν ὕβριν, _____ πρὸς ἅπαντας ἀεὶ χρῆται Μειδίας, οὐδέν' οὔθ' ὑμῶν οὔτε τῶν ἄλλων πολιτῶν ἀγνοεῖν οἶομαι (Δημοσθένης, Κατὰ Μειδίου 1).
- (σε αποσπάσματα από άλλα κείμενα)

Το Π.Δ.

«3. Κάθε ζητούμενη ερώτηση-δραστηριότητα που τίθεται για το διδαγμένο ή το παράλληλο ή το αδίδακτο κείμενο βαθμολογείται με δέκα (10) μονάδες της εκατοντάβαθμης κλίμακας.

Για την εξέταση των παραπάνω θεμάτων, τόσο στο διδαγμένο όσο και στο αδίδακτο κείμενο, κρίνεται σκόπιμο να αξιοποιείται ποικιλία τύπων ασκήσεων/ερωτήσεων».

Επισήμανση

Απολύτως ισοδύναμες όλες οι ερωτήσεις (10 μονάδες)

Αλλά, παραμένει το γνωστό 60, το άγνωστο 40

Η βαθμολογία της μετάφρασης (20) επιμερίζεται σε μετάφραση και κατανόηση

Το παράλληλο κείμενο
(Σε συνεργασία με τη Σεβαστή Λάζαρη)

Μεθοδολογικά ζητήματα

Για να αντιμετωπιστεί οποιοδήποτε παράλληλο αρκεί η καλή επεξεργασία του κειμένου, η ανάλυση εννοιών

Π.χ. «Πρωταγόρας»

Ευβουλία, πολιτική αρετή, το διδακτόν της αρετής-τιμωρίες,

εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, ευημερία ατόμου-ευημερία κράτους,

δίκη - αιδώς, φύση - νόμος

Αριστοτέλη «Ηθικά Μεγάλα» περιγραφή στοιχείων δικαιοσύνης – σύγκριση με μύθο Πρωταγόρα

Γραμματικάκη «Αυτοβιογραφία του φωτός» – σύγκριση με τη λειτουργία του φωτός στο απόσπασμα της Πολιτείας (αν και στο συγκεκριμένο απόσπασμα της Πολιτείας υπαινικτική μόνο η αναφορά στο φως και είναι και το παράλληλο αρκετά δύσκολο: Εγώ, η πιο αρχέγονη μορφή φωτός)

«Πολιτικά» Αριστοτέλη – «Πολιτεία» Πλάτωνα (η έννοια της υψίστης αρχής και ο ρόλος της στην πολιτειακή οργάνωση – σύγκριση) αρκετά δύσκολο

Τα παραδείγματα παράλληλων κειμένων
στα 7 κριτήρια του ΙΕΠ

«Πολιτικά» Αριστοτέλη με αδίδακτο απόσπασμα από το ίδιο κείμενο (αποκλεισμοί από την ιδιότητα του πολίτη – άρση αποκλεισμών)

Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια» με «Νόμους» Πλάτωνα (σύγκριση για την ανάπτυξη της ηθικής αρετής) κοινή η έννοια του έθους, αν και ο Πλάτων διαφοροποιείται εδώ από την υπεροχή της φύσεως που διδάσκονται τα παιδιά.

«Ηθικά Νικομάχεια» με «Νόμους» Πλάτωνα για τον τρόπο της ηθικής εκπαίδευσης

«Ηθικά Νικομάχεια» με «Ηθικά Νικομάχεια» για την έννοια της μεσότητας και την επιλογή του αναλογικού συλλογισμού

Τα παραδείγματα παράλληλων κειμένων
στα 7 κριτήρια του ΙΕΠ

Άλλες πηγές Παράλληλα κείμενα ΚΕΕ

- Τα βιβλία αξιολόγησης του μαθητή (συνολικά)
- http://www.kee.gr/html/themata_main.php
- 20 παράλληλα κείμενα για τον Αριστοτέλη (Ηθικά Νικομάχεια – Πολιτικά)
- <http://www.kee.gr/attachments/file/2146.pdf>
- <http://www.kee.gr/attachments/file/2147.pdf>
- Όλα από αρχαία κείμενα (Πλούταρχος, Πλάτων, Αριστοτέλης, Ισοκράτης, Λυσίας, Αισχίνης, Ηρόδοτος...)
- Κείμενα από τη βιβλιογραφία
- <http://www.kee.gr/attachments/file/2148.pdf>

Κείμενο 3ο: Έλλειψη - υπερβολή - μεσότητα

τὴν δ' ὀρμὴν τῷ πάθει ποιεῖ τὸ ἦθος, λόγου δεομένην ὀρίζοντος, ὅπως μετρία παρῆ καὶ μήθ' ὑπερβάλλῃ μήτ' ἐγκαταλείπῃ τὸν καιρὸν. τὸ γὰρ δὴ παθητικὸν καὶ ἄλογον κινήσεσι χρῆται ταῖς μὲν ἄγαν σφοδραῖς καὶ ὀξεῖαις ταῖς δὲ μαλακωτέραις ἢ προσήκει καὶ ἀργοτέραις. ὅθεν ἕκαστον ὧν πράττομεν ἀεὶ μοναχῶς μὲν κατορθοῦται πλεοναχῶς δ' ἁμαρτάνεται· τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν ἔν ἐστι καὶ ἀπλοῦν, ἀστοχοῦσι δ' ἄλλοτ' ἄλλως, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. τοῦτ' οὖν τοῦ πρακτικοῦ λόγου κατὰ φύσιν ἔργον ἐστὶ, τὸ ἐξαιρεῖν τὰς ἀμετρίας τῶν παθῶν καὶ πλημμελείας. ὅπου μὲν γὰρ ὑπ' ἀρρωστίας καὶ μαλακίας ἢ δέους καὶ ὄκνου προενδίδωσιν ἢ ὀρμὴ καὶ προαπολείπει τὸ καλὸν, ἐνταῦθα πάρεστιν ἐξεγείρων καὶ ἀναρριπίζων, ὅπου δὲ πάλιν ἐκφέρεται ὄνεισα πολλὴ καὶ ἄτακτος, ἐκεῖ τὸ σφοδρὸν ἀφαιρεῖ καὶ ἴστησιν. οὕτως δ' ὀρίζων τὴν παθητικὴν κίνησιν ἐμποιεῖ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς περὶ τὸ ἄλογον, ἐλλείψεως καὶ υπερβολῆς μεσότητος οὔσας.

Το ἦθος, τώρα, δημιουργεῖ την ὀρμὴ του πάθους, χρειάζεται, ὁμως, τον λόγο για να την κρατήσει στα ὅρια του μέτρου και να την εμποδίσει να υπερβεῖ ἢ να υπολειφθεῖ της κατάλληλης στιγμῆς. Πραγματικά, το παθητικὸ και ἄλογο κινεῖται ἄλλοτε με μεγάλη σφοδρότητα και ταχύτητα και ἄλλοτε πιο μαλακά και αργά απ' ὅτι απαιτεῖ η περίσταση. Για τούτο καθετὶ που κάνουμε κάθε φορά μπορεί να πετύχει κατὰ ἓνα μόνο τρόπο, ἀλλά μπορεί ν' αποτύχει κατὰ πολλοὺς για να πετύχουμε, ἄλλωστε, τον στόχο δεν υπάρχει παρὰ μόνο ἓνας και ἀπλὸς τρόπος, ἐνὼ εἶναι δυνατό ν' αστοχήσουμε με πολλοὺς τρόπους, ἀνάλογα με το αν υπερβαίνουμε το μέτριο ἢ υστερούμε ως προς αὐτό. Τούτο λοιπὸν εἶναι το κατὰ φύση ἔργο του πρακτικοῦ λόγου, να καταλύει και τις υπερβολές και τις ελλείψεις των παθῶν. Στις περιπτώσεις, δηλαδή, ὅπου ἀπὸ ἀσθένεια και ἀδυναμία ἢ ἀπὸ φόβο και δισταγμὸ η ὀρμὴ ἐνδίδει πολὺ γρήγορα και ἀπαρνιέται πρόωρα το καλὸ, ἐκεῖ εμφανίζεται ο πρακτικὸς λόγος για να υποκινήσει και να συδαιλίσει την ὀρμὴ ὅπου, πάλι, η ὀρμὴ προχωρεῖ πέρα ἀπὸ τα κανονικὰ ὅρια, ρέοντας υπερβολικὴ και ἄτακτη, ἐκεῖ ο πρακτικὸς λόγος ἀφαιρεῖ τὴ βιαιότητά της και την ἐλέγχει. Ἔτσι, περιορίζοντας την κίνηση των παθῶν, η λογικὴ ἐμφυτεύει στο ἄλογο τις ἠθικὰς ἀρετὰς, οἱ ὁποῖες εἶναι το μεσαῖο σημεῖο ἀνάμεσα ἐλλείψεως και υπερβολῆς.

Πλούταρχος, *Περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς*, 444 b. (Μετάφραση: Φιλολογικὴ ομάδα, εκδ. Κάκτος)

Κείμενο 4ο: Μεσότης και μέτρον

Ἄλλ' οὐ μὴν τό γε τῆς ἀμούσου τε καὶ ἀσχήμονος φύσεως ἄλλοσέ ποι ἂν φαίμεν ἔλκειν ἢ εἰς ἀμετρίαν.

Τί μὴν;

Ἀλήθειαν δ' ἀμετρία ἡγῆ συγγενῆ εἶναι ἢ ἔμμετρία;

Ἐμμετρία.

Ἐμμετρον ἄρα καὶ εὐχαριν ζητῶμεν πρὸς τοῖς ἄλλοις διάνοιαν φύσει, ἢ ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος ἰδέαν ἕκαστου τὸ αὐτοφυνὲς εὐάγωγον παρέξει.

Πῶς δ' οὐ;

Τί οὖν; μή πη δοκοῦμέν σοι οὐκ ἀναγκαῖα ἕκαστα διεληλυθέναι καὶ ἐπόμενα ἀλλήλοις τῇ μελλούσῃ τοῦ ὄντος ἱκανῶς τε καὶ τελέως ψυχῇ μεταλήψεσθαι;

Ἀναγκαιότατα μὲν οὖν, ἔφη.

Πλάτων, *Πολιτεία*, 486 d-487a. (Μετάφραση: I. Ν. Γρυπάρης)

Ἀλλά και μια φύση ἀμούση και ἀφιλόκαλη πού ἀλλοῦ θα πούμε πως τραβά φυσικά παρὰ στην ἀσυμμετρία.

Πού ἀλλοῦ βέβαια;

Νομίζεις ὁμως πως η ἀλήθεια ἔχει περισσότερη σχέση με τὴν ἀσυμμετρία ἢ τὴν ἀσυμμετρία;

Με τὴν ἀσυμμετρία.

Πρέπει λοιπὸν ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα να ζητούμε μια διάνοια προικισμένη ἀπὸ τὴν φύση ἐτσι που ν' ἀγαπᾶ τὴν ἀσυμμετρία και τὴν χάρη και που η ἐμφυτη προδιάθεσή της θα τὴν ὀδηγᾶ εὐκόλα προς το καθαυτό ον.

Πῶς ὄχι;

Ἀλλά στάσου· μήπως σου περνᾶ κάπως η ἰδέα, πως ὅλες αὐτὲς οἱ ἰδιότητες που ἀπαριθμήσαμε, δεν εἶναι και συνέπεια η μία της ἄλλης και ἀπαραίτητες για τὴν ψυχὴ που πρόκειται να μεταλάβει, ὅσο παίρνει ἀρκετὰ ἀπὸ το ον;

Και πολὺ μάλιστα ἀπαραίτητες.

Παράλληλα κείμενα ΚΕΕ

- Παράλληλα κείμενα για τον Πλάτωνα
- <http://www.kee.gr/attachments/file/2166.pdf>
- Όλα κείμενα από την αρχαία γραμματεία (Πλάτων, Ηρόδοτος, Ισοκράτης, Ευριπίδης...)
- Επίσης: κείμενα από τη βιβλιογραφία για Πλάτωνα
- <http://www.kee.gr/attachments/file/2167.pdf>

Επίσης

- Υποστηρικτικό υλικό:
- στον Οδηγό Εκπαιδευτικού του 2015 για ΓΕΛ
- <https://bit.ly/2TyzpLI>
- στο βιβλίο εκπαιδευτικού
- [file:///C:/Users/ycho_000/AppData/Local/Temp/Temp1_Βιβλίο%20Εκπαιδευτικού%20\(1\).zip/Biblio%20Ekpaideytikoy/22-0162-01_Archaia-Ellinika_Filosofikos-Logos_C-Lyk_BK.pdf](file:///C:/Users/ycho_000/AppData/Local/Temp/Temp1_Βιβλίο%20Εκπαιδευτικού%20(1).zip/Biblio%20Ekpaideytikoy/22-0162-01_Archaia-Ellinika_Filosofikos-Logos_C-Lyk_BK.pdf)
- στο «Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι» [Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση](http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/index.html) των Β. Κάλφα και Γ. Ζωγραφίδη στο http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/index.html
- Βασίλης Κάλφας, *Η φιλοσοφία του Αριστοτέλη* στο <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/683>

Παράδειγμα από τον Οδηγό Εκπαιδευτικού

- 1. Σύγκριση για την εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού με αποσπάσματα από :
- Αντιγόνη του Σοφοκλή (332-375)
- Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου (436-505)
- Ικέτιδες του Ευριπίδη (399-455)
- Θεογονία Ησιόδου (Θεογ. 507-569)
- (Η αισιόδοξη αντίληψη του Πρωταγόρα - η απαισιόδοξη στάση του Ησίοδου)
- http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B121/627/4044,18224/extras/activities/indexb2_05/indexb2_05_politistiki_poreia.html

Παράδειγμα από τον Οδηγό Εκπαιδευτικού

- 2. Σύγκριση απόψεων Πλάτωνα και Αριστοτέλη για τη συγκρότηση της κοινωνίας (αντιπαραβολή μύθου με αποσπάσματα από Πολιτικά Αριστοτέλη, 1,2, 10-13). Ο ανθρώπινος λόγος η πιο μεγάλη απόδειξη ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του «ζώον πολιτικόν».
- 3. Σύγκριση απόψεων Πλάτωνα και Αριστοτέλη για τη σημασία των ηθικών αξιών / θεμελίωση του δικαίου στην πόλη και τη σχέση τους με την πολιτική (αντιπαραβολή μύθου με αποσπάσματα από τα Πολιτικά του Αριστοτέλη, 1, 2, 15-16). Χωρίς αρετή και δικαιοσύνη ο άνθρωπος είναι το αγριότερο ζώο).

Ανάλογες ασκήσεις στο σχολικό/ψηφιακό βιβλίο

- Συγκρίνετε τις αφηγήσεις του Ησιόδου και του Πρωταγόρα για τον Προμηθέα.
- Συγκρίνετε τον μύθο του Προμηθέα με το απόσπασμα του Αισχύλου από τον Προμηθέα Δεσμώτη.
- Συγκρίνετε τη στάση του Σωκράτη, όταν στη φυλακή αρνήθηκε να πειστεί στις προτάσεις των φίλων του για απόδραση (βλ. Εισαγωγή ή Απολογία Σωκράτους 1-9, Κρίτων 50a-c), με τις απόψεις του Πρωταγόρα περί τιμωρίας.
- Οι αρχαίοι Έλληνες ταύτιζαν απολύτως την πολιτική και την ιδιωτική αρετή. Θεωρείτε πως πράγματι πρέπει να τις ταυτίζουμε ή πως πρόκειται για ξεχωριστές ιδιότητες; (Η σύγκριση προτείνεται με βάση τον Ισοκράτη, Παναθηναϊκό λόγο, 26-34)
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C128/680/4511,20321/>

Επιπλέον παράλληλα για εξέλιξη ανθρώπου

- Ισοκράτη «Πανηγυρικός», 28 κ.ε.
- http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=46&page=4
- Κριτία, απ. 25. από το έργο «Σίσσυφος»
- http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/browse.html?text_id=192
- Διόδωρου Σικελιώτη – Βιβλιοθήκη 1, 8, 1-9
- http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/literature/browse.html?text_id=532

Επιπλέον ερωτήσεις - υλικό

- Πώς αντιμετωπίζει το ζήτημα της συγκρότησης της πόλης ο Πρωταγόρας και πώς ο Αριστοτέλης; (Πολιτικά, ενότητα 12, Α2,5-6-σ.169 σχολικού βιβλίου)
- Πώς οι άνθρωποι υπερβαίνουν την πρωτόγονη κατάσταση και με ποιες αρετές διασφαλίζεται η συνοχή της πόλης σύμφωνα με τον Πρωταγόρα και τον Αριστοτέλη; (ενότητα 14, Α2, 15-16, σ. 175)

Άλλα παράλληλα

- Ομοιότητες και διαφορές στην αντίληψη για τη δικαιοσύνη ανάμεσα σε Πρωταγόρα και Αντιφώντα
- «Δικαιοσύνη είναι να μην παραβαίνεις τους νόμους και τα έθιμα της πόλης², της οποίας είσαι πολίτης³. Ο άνθρωπος θα αποκόμιζε από τη δικαιοσύνη την πιο μεγάλη ωφέλεια⁴ για το άτομό του, αν μπροστά σε άλλους ανθρώπους τηρούσε τους νόμους ως κάτι σημαντικό, ενώ αντίθετα, άμα είναι μόνος του χωρίς άλλους μπροστά του, ακολουθούσε τις επιταγές της φύσης. Γιατί οι επιταγές του νόμου είναι αυθαίρετες, ενώ της φύσης είναι αναγκαιές κι οι επιταγές των νόμων είναι συμβατικές⁵ και όχι από τη φύση, ενώ οι επιταγές της φύσης⁶ είναι ακριβώς το αντίθετο [...] Όποιος παραβαίνει τους νόμους και τα έθιμα⁷, αν δεν υποπέσει στην αντίληψη αυτών που τα έχουν αποδεχθεί, αποφεύγει και την ντροπή και την τιμωρία⁸ ενώ, αν δε μείνει απαρατήρητος, δεν τα αποφεύγει. Απεναντίας, άμα παραβιάζει τις εγγενείς απαιτήσεις της φύσης πέρα από ένα όριο, το κακό γι' αυτόν δε μετριάζεται διόλου, αν μείνει απαρατήρητος απ' όλους τους ανθρώπους, ούτε γίνεται μεγαλύτερο, αν υποπέσει στην αντίληψη όλων των ανθρώπων.»
- (Αντιφών, απόσπ. 44Α, από το βιβλίο της Γ' Γυμνασίου *Ανθολόγιο Φιλοσοφικών κειμένων*)

- «Επειδή οι άνθρωποι είναι, όπως ελέχθη, εκ φύσεως ελεύθεροι, ίσοι και ανεξάρτητοι, κανένας δεν μπορεί να τεθεί έξω από αυτή την κατάσταση και να υπαχθεί στην πολιτική εξουσία κάποιου άλλου, χωρίς τη συγκατάθεσή του. Ο μόνος τρόπος, με τον οποίο οιοσδήποτε απεκδύεται της φυσικής του ελευθερίας και αναδέχεται τα δεσμά της πολιτικής κοινωνίας, είναι η σύναψη συμφωνίας με άλλους ανθρώπους για να συνενωθούν και να συμπήξουν μία κοινότητα, ούτως ώστε να κατορθώσουν να ζουν με άνεση, ασφάλεια και ειρήνη αναμεταξύ τους, έχοντας εξασφαλίσει την απόλαυση των ιδιοκτησιών τους και μεγαλύτερη ασφάλεια έναντι όσων δεν μετέχουν στην κοινότητά τους.»
- Τζον Λοκ, *Δεύτερη πραγματεία περί κυβερνήσεως, Δοκίμιο με θέμα την αληθινή αρχή, έκταση και σκοπό της πολιτικής εξουσίας*, εισαγ.–μτφρ.–σχόλια Πασχ. Μ. Κιτρομηλίδης, εκδ. Γνώση, Αθήνα 1990, σελ. 157.
- (με προσοχή στο διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο)

- Για τον ρόλο της δικαιοσύνης
- [Σωκράτης]: «Σε ρωτώ²λοιπόν ό,τι σε ρώτησα και πρωτύτερα, για να συνεχίσουμε τη διερεύνησή μας γύρω στη δικαιοσύνη³. Τι είναι και πώς σχετίζεται με την αδικία. Γιατί ακούστηκε εδώ ότι η αδικία είναι κάτι πιο δυνατό και πιο αποτελεσματικό από τη δικαιοσύνη. Τώρα όμως, είπα, αν συμβαίνει η δικαιοσύνη να είναι σοφία και αρετή⁴, εύκολα, φαντάζομαι, θα γίνει φανερό ότι είναι και κάτι πιο δυνατό από την αδικία, αφού η αδικία είναι άγνοια⁵[...] δε θέλω όμως, Θρασύμαχε, να δούμε το πράγμα με αυτόν τον απλό και επίπεδο τρόπο αλλά να το εξετάσουμε κάπως έτσι: Θα δεχόσουν ως δεδομένο ότι μια πολιτεία μπορεί να είναι άδικη και να επιχειρεί, παραβαίνοντας το δίκαιο, να υποδουλώσει άλλες πολιτείες και να το κατορθώνει και πολλές να τις κρατάει υπόδουλες; [...] Αν δουλειά της αδικίας είναι να σπέρνει παντού το μίσος, όπου κι αν εμφανίζεται, σε ελεύθερους ή σε δούλους, άραγε δε θα τους κάνει να μισούν ο ένας τον άλλο και να 'χουν διχόνοια και να μην μπορούν να πράξουν κάτι από κοινού⁶; [...] Κι όταν εισχωρήσει σε δύο άτομα; Δε θα 'ρθει διχόνοια ανάμεσά τους; Δε θα 'χουν διαφορές, δε θα μισηθούν, δε θα γίνουν εχθροί και μεταξύ τους και με τους δίκαιους ανθρώπους;»
- (Πλάτων, *Πολιτεία*, Α, 351a- d-352a)

- Για τη σχέση πολίτη-νόμων:
- «Σκέψου λοιπόν, Σωκράτη», θα έλεγαν ίσως οι νόμοι, «αν είναι αλήθεια αυτό που λέμε, ότι δηλαδή δεν είναι δίκαια αυτά που επιχειρείς τώρα εναντίον μας. Εμείς σε γεννήσαμε, σε αναθρέψαμε, σε εκπαιδεύσαμε και μεταδώσαμε σε σένα και σε όλους τους άλλους πολίτες όσα καλά πράγματα μπορούσαμε. Όμως κάναμε σαφές ότι έχουμε δώσει την εξουσία σε όποιο Αθηναίο θέλει, αφού περάσει τη δοκιμασία και δει όσα γίνονται στην πόλη και εμάς τους νόμους, αν δεν του αρέσουμε, να πάρει τα πράγματά του και να πάει όπου θέλει [...] Όποιος όμως από τους πολίτες παραμείνει, ενώ βλέπει με ποιο τρόπο διεξάγουμε τις δίκες και γενικά κυβερνάμε την πόλη, εμείς προϋποθέτουμε ότι έχει συμφωνήσει μαζί μας έμπρακτα να εκτελεί αυτά που διατάζουμε· και εμείς υποστηρίζουμε ότι όποιος δεν υπακούει αδικεί τριπλά: δείχνει ανυπακοή σε μας που τον γεννήσαμε και τον αναθρέψαμε και, ενώ συμφώνησε να μας υπακούει, ούτε αυτό κάνει ούτε μας πείθει ότι δεν κάνουμε κάτι σωστά...»
- (Πλάτων, *Κρίτων*, 52c-e)

- Για τον ρόλο των φιλοσόφων (Αλληγορία του σπηλαίου)
- [Σωκράτης:] «Γι' αυτόν λοιπόν, τον λόγο, είπα εγώ, οι άξιοι άνθρωποι δεν επιδιώκουν την εξουσία ούτε για τα χρήματα ούτε για τη δόξα· γιατί ούτε πληρωμένοι θέλουν να χαρακτηριστούν, εισπράττοντας φανερά μισθό για το αξίωμά τους, ούτε κλέφτες, αποκομίζοντας κρυφά κέρδος από αυτό. Ούτε πάλι για τη δόξα· γιατί δεν είναι φιλόδοξοι. Πρέπει λοιπόν να υπάρχει κάποιος αναγκασμός γι' αυτούς και κάποια τιμωρία προκειμένου να θελήσουν να ασκήσουν εξουσία – έτσι που σχεδόν να θεωρείται ντροπή να αναλάβει κανείς με τη θέλησή του κυβερνητικό αξίωμα προτού να εξαναγκαστεί να το πράξει – κι η πιο μεγάλη τιμωρία εδώ είναι να τον εξουσιάζει κάποιος χειρότερός του, αφού ο ίδιος δε θα έχει τη διάθεση να κυβερνά. Από φόβο γι' αυτήν ακριβώς την τιμωρία⁷ δέχονται κατά τη γνώμη μου να ασκήσουν εξουσία οι άξιοι άνθρωποι, όταν καμιά φορά συμβεί να πάρουν εξουσία στα χέρια τους, και αναλαμβάνουν τότε να κυβερνήσουν όχι με την ιδέα ότι τους περιμένει εκεί κάτι καλό ή ότι θα καλοπεράσουν αλλά σαν να προχωρούν σε κάτι που είναι ανάγκη να το πράξουν και που δεν έχουν κάποιους καλύτερους τους ή έστω όμοιούς τους για να τους το αναθέσουν.»
- Πλάτων, *Πολιτεία*, Α, 347 b-d

Επιπλέον

- Για τα «Ηθικά Νικομάχεια» μπορούμε να αξιοποιήσουμε χωρία από:
- Ηθικά Νικομάχεια (διδασκόμενα ή όχι)
- http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/index.html?author_id=122
- Επιτάφιο (39, 40, 42 για αρετή)
- Αντιγόνη και άλλες τραγωδίες (για υπέρβαση μέτρου ή για ευγενική καταγωγή), π.χ. το δεύτερο στάσιμο του Οιδίποδα Τυράννου (για την ύβρη), αλλά και τον μύθο του Αρδιαίου από την «Πολιτεία»
- τον μύθο της αρετής και της κακίας (Ξενοφών «Απομνημονεύματα» II, 1, 21-34)
- Για τα «Πολιτικά» μπορούμε να αξιοποιήσουμε χωρία από:
- «Πρωταγόρα», «Πολιτεία», «Νόμους», «Κρίτωνα» Πλάτωνα
- «Επιτάφιο» Περικλή
- «Ηθικά Νικομάχεια» για ευδαιμονία και τελεολογική σκέψη

Επίσης

- 1^η ενότητα
- Ξενοφών Αγησίλαος 1. 1-3 (για αρετή):
- [1.1] Οἶδα μὲν ὅτι τῆς Ἀγησιλάου ἀρετῆς τε καὶ δόξης οὐ ῥάδιον ἄξιον ἔπαινον γράψαι, ὅμως δ' ἐγχειρητέον. οὐ γὰρ ἂν καλῶς ἔχοι εἶ ὅτι τελέως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο, διὰ τοῦτο οὐδὲ μειόνων ἂν τυγχάνοι ἐπαίνων. [1.2] περὶ μὲν οὖν εὐγενείας αὐτοῦ τί ἂν τις μεῖζον καὶ κάλλιον εἰπεῖν ἔχοι ἢ ὅτι ἔτι καὶ νῦν τοῖς προγόνοις ὀνομαζομένοις ἀπομνημονεύεται ὀπόστος ἀφ' Ἡρακλέους ἐγένετο, καὶ τούτοις οὐκ ἰδιώταις ἀλλ' ἐκ βασιλέων βασιλευσιν; [1.3] Οἶδα ὅτι τῆς Αἰγησιλάου ἀρετῆς ... ἐκ βασιλέων βασιλευσιν.
- 5^η ενότητα
- Πλάτωνος Νόμοι 653a-c τις ἀπόψεις του Αθηναίου ξένου για την παιδεία (ορθή παδεία και ηδονή), Πλούταρχος (ει διδακτόν η αρετή, 439) ἀποψη Λάκωνα: σχέση με τις θέσεις του Αριστοτέλη
- 6^η ενότητα
- Πλάτωνος Πολιτεία 352d – 353e η αρετή και το έργο σε τεχνίτες, ζώα, πράγματα

Επιπλέον

- Για τον «Πρωταγόρα»
- Σύγκριση με Αριστοτέλη Ηθικά Νικομάχεια για αρετή (φύση – εκπαίδευση)
- Για την «Πολιτεία»
- Κοινωνικό συμβόλαιο
- «Λήθη» Μαβίλη για τις ψυχές στον Άδη
- «Φαίδων» και «Γοργίας» για εσχατολογικό μύθο, «Φαίδων» για ελευθερία βούλησης
- «Πολιτικά» Αριστοτέλη, βιβλίο Β (κριτική στην Πολιτεία)

Για Β΄ Λυκείου Λυσία «Υπέρ Μαντιθέου»

- Κεφ. 4. *Των τειχων καθαιρουμένων, μεθισταμένης πολιτείας, μεταδιδόναι την πολιτείαν:* Ξενοφώντα Ελληνικά 2.2, 2.3, Αριστοτέλης «Αθηναίων Πολιτεία» 34.3, Λυσία «Δήμου καταλύσεως απολογία» 13.
- Κεφ. 9. *αγωσι, δοκιμασίαις, λόγον διδόναι:* Αριστοτέλη Αθηναίων Πολιτεία 55.3
- Κεφ. 10. *δύο μὲν αδελφάς εξέδωκα...:* Ανδρ. Λασκαράτου «Η προίκα»
- Κεφ. 18. *βλάπτει – ωφελεισθαι, αξιολόγηση πράξης,* Επιτάφιος Περικλή 42 για όσους έδωσαν τη ζωή τους για την πατρίδα
- Κεφ. 18. *ουκ εί τις κομα, δια τουτο μισειν:* Για το κριτήριο της εξωτερικής εμφάνισης: Πλάτωνος Μένων 90 Α, βλ. αντίστροφα Περικλή Επιτάφιος 37
- Κεφ. 20. *αχθομένων...ότι νεώτερος ων...Ξενοφών Απομνημονεύματα 3.6.1.*
- Κεφ. 21. *υμας ορω ... είναι, άξιοι πολίτες όσοι ασχολούνται με τις υποθέσεις της πολιτείας,* Επιτάφιος 40
- Για το ήθος των τριάκοντα: Λυσία «Κατά Ερατοσθένους»
- Για τον πρόλογο: Λυσία «Υπέρ αδυνάτου»

- Γενικότερα, στον λόγο «Υπέρ Μαντιθέου απολογία» μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε παράλληλα κείμενα που αναφέρονται σε θέματα σχετικά με:
- Ιστορικά γεγονότα
- Θέσμια αρχαίας Αθήνας
- Συνήθειες καθημερινής ζωής
- Αξίες και αντιλήψεις
- αλλά και (δευτερευόντως) σε:
- Ρητορικούς τρόπους

Υποστηρικτικό υλικό

- Αριστοτέλη «Ρητορική»
- Ζακλίν ντε Ρομιγί: «Γιατί η Ελλάδα;»
- Douglas Mc Dowell: «Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων», εκδ. Παπαδήμα
- Ρ. Σίνκλαιρ «Δημοκρατία και συμμετοχή στην αρχαία Αθήνα», εκδ. Καρδαμίτσα

Καλή εφαρμογή!

